

.....  
**Σφυγμός: φλεβικός ή αρτηριακός;  
Φιλόσοφος διορθώνει ιατρόν!**  
.....

Αθήναι. Δεύτερος αιώνας μ.Χ. Παρά τη ρωμαϊκή κατοχή, οι φιλοσοφικές σχολές των Αθηνών ακμάζουν και αποτελούν πόλο έλξης φοιτητών προερχόμενων από όλες τις χώρες της Μεσογείου. Η Ακαδημία του Πλάτωνος, το Λύκειο και άλλες σχολές διδάσκουν και μεταδίδουν τον ελληνικό πολιτισμό, όπως σφυρηλατήθηκε μερικούς αιώνες προηγουμένως. Αν και ο μεγαλύτερος αριθμός των φοιτητών προέρχεται από τις πόλεις της Μικράς Ασίας, δεν είναι αμελητέος και ο αριθμός των Ρωμαίων φοιτητών που φθάνει στην Αθήνα για να εντυφλήσει στην ελληνική σοφία και τον πολιτισμό.

Μεταξύ των ρωμαίων φοιτητών ήταν και ο Aulus Gellius, ο οποίος γεννήθηκε στη Ρώμη πιθανώς το 123 μ.Χ. και έφθασε στην Αθήνα μετά το 143 μ.Χ., σε ηλικία 20 περίπου ετών. Οι εγκύκλιες σπουδές του στη Ρώμη συνίσταντο αρχικά στη «Γραμματική» και τη Ρητορική. Μετά τη συμπλήρωσή τους, ο Gellius συνεχίζει σπουδές στην Αθήνα για την εκπαίδευσή του στη Φιλοσοφία. Στην Αθήνα παρέμεινε επί ένα έτος. Εκεί ξεκίνησε τη συγγραφή του βιβλίου του με τίτλο: «Αττικές Νύχτες» (Noctes Atticae). Ακολούθως, εξάσκησε το δικηγορικό επάγγελμα στη Ρώμη.

Η φοιτητική ζωή του Gellius στην Αθήνα συνδύαζε σοβαρή εργασία, αλλά και ευχάριστη διασκέδαση. Μελέτησε τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη με τον Καλβίσιο Ταύρο και είχε αναπτύξει στενές σχέσεις με το διάσημο ρήτορα Τιβέριο Κλαύδιο Ηρώδη Αττικό, ο οποίος δίδαξε αργότερα στη Ρώμη το Μάρκο Αυ-

ρήλιο. Με τους συμφοιτητές του συναντώνταν μία φορά την εβδομάδα σε δείπνο, όπου διεξάγονταν ποικίλες φιλοσοφικές συζητήσεις. Μαζί τους μάλιστα απολάμβανε συχνά τη φιλοξενία του Ηρώδη του Αττικού στη βίλα του στην Κηφισιά.<sup>1</sup>

Με τίτλο: “Errare istos qui in exploranda febris venarum pulsus pertemptari putant, non arteriarum” (Είναι σε λάθος αυτοί που σκέπτονται να δοκιμάζουν την ύπαρξη πυρετού με ψηλάφηση του σφυγμού των φλεβών και όχι των αρτηριών), ο Aulus Gellius, στο βιβλίο του Noctes Atticae,<sup>2</sup> περιγράφει με γλαφυρότητα επεισόδιο με γιατρό, που συνέβη στην εξοχική κατοικία του Ηρώδη του Αττικού στην Κηφισιά πριν από 1850 περίπου χρόνια! Ας αφήσουμε όμως το ρωμαίο συγγραφέα να μας το διηγηθεί:

«Στα μέσα της θερινής ζέστης αποσύρθηκα στο εξοχικό σπίτι του Ηρώδη, ανδρός συγκλητικού επιπέδου, σε θέση της περιοχής της Αττικής που ονομάζεται Κηφισιά, πλούσιας σε καθαρά νερά και οπωροφόρες εκτάσεις. Εκεί περιορίστηκα στο κρεβάτι μου λόγω προσβολής από διάρροια, που συνοδευόταν από υψηλό πυρετό! Όταν ο φιλόσοφος Καλβίσιος Ταύρος και μερικοί άλλοι, οι οποίοι ήταν μαθητές του, ήλθαν από την Αθήνα να με επισκεφθούν, ο γιατρός που βρέθηκε εκεί και καθόταν δίπλα μου εκείνη τη στιγμή, άρχισε να διηγείται στον Ταύρο πόσο υπέφερα και με τι εναλλαγές και μεσοδιαστήματα ο πυρετός ήρχετο και παρήρχετο.

Στη συνέχεια και στη διάρκεια της συζήτησης, σημειώνοντας ότι τώρα βελτιωνόμουν, είπε στον Ταύρο: Και εσείς θα ικανοποιηθείτε μ’ αυτό, εάν άψη αυτού της φλεβός, που στη γλώσσα μας βεβαίως σημαίνει: si attigeris venam ilius, δηλαδή αν θέσεις το δάκτυλό σου επί της φλέβας.

Οι μορφωμένοι άνδρες που συνόδευαν τον Ταύρο απόρησαν από τη γλωσσική απροσεξία στην ονομασία της αρτηρίας ως φλέβας και, αντιμετωπίζοντάς τον ως γιατρό μικρής αξίας, έδειξαν τη γνώμη τους με το μουρμούρισμα και την έκφρασή τους. Οπότε ο Ταύρος, πολύ ήπια, όπως ήταν πάντα ο τρόπος του, είπε: Είμαστε βέβαιοι, καλέ μου κύριε, ότι δεν αγνοείτε τη διαφορά μεταξύ φλεβών και αρτηριών. Ότι οι φλέβες δεν διαθέτουν δύναμη κίνησης και ξεετάζονται μόνο για το σκοπό αφαίρεσης αίματος, ενώ οι αρτηρίες με την κίνησή τους και τη σφύξη τους δείχνουν την κατάσταση και το βαθμό του πυρετού. Αλλά, όπως βλέπω, μάλλον το αναφέρατε στη ρύμη του λόγου σας παρά από άγνοια, γιατί έχω ακούσει άλλους, όπως και σας, να χρησιμοποιούν εσφαλμένα τον όρο φλέβα αντί αρτηρία. Ας διαπιστώσουμε όμως ότι είσθε περισσότερο δεξιότεχνος στη θεραπεία νόσων απ' ό,τι στη χρήση της γλώσσας και με την εύνοια των θεών να αποκαταστήσετε αυτόν τον άνδρα σ' εμάς με την τέχνη σας υγιή και καλά, το δυνατό συντομότερο.

Αργότερα, όταν αναλογίστηκα την κριτική του γιατρού, σκέφθηκα ότι ήταν ντροπή, όχι μόνο για γιατρό, αλλά για όλους τους καλλιεργημένους και ελεύθερα εκπαιδευμένους άνδρες να αγνοούν τέτοια γεγονότα που αφορούν τη γνώση των σωμάτων μας, τα οποία δεν είναι βαθιά και απόκρυφα, αλλά η φύση, με σκοπό τη διατήρηση της υγείας μας, επέτρεψε να είναι προφανή και εμφανή. Κατόπιν τούτου, αφιέρωσα τόσο ελεύθερο χρόνο όσο διέθετα για να εμβαθύνω σ' αυτά τα βιβλία της ιατρικής τέχνης, τα οποία θεωρούσα ότι ήταν κατάλληλα να με διδάξουν και από αυτά φαίνομαι να έμαθα, όχι μόνο πολλά άλλα πράγματα, τα οποία έχουν να κάνουν με ανθρώπινη εμπειρία, αλλά επίσης και εκείνα που αφορούν φλέβες και αρτηρίες και τα οποία μπορώ να εκφράσω ως εξής: Μια φλέβα είναι ένας αποδέκτης ή αγγείο, όπως την ονομάζουν οι γιατροί, γιατί το αίμα αναμιγνύεται και συνδυάζεται με ζωτικό πνεύμα, όπου το αίμα κυριαρχεί και το πνεύμα είναι λιγότερο. Μια αρτηρία είναι ο αποδέκτης, όπου το ζωτικό πνεύμα αναμιγνύεται και συνδυάζεται με αίμα και σ' αυτά υφίσταται περισσότερο πνεύμα και λιγότερο αίμα. Σφυγμός είναι η φυσική και ακούσια επέκταση και σύσπαση στην καρδιά και στην αρτηρία. Αλλ' οι αρχαίοι Έλληνες γιατροί το καθόριζαν ως εξής: Σφυγμός εστίν διαστολή τε και συστολή απροαίρετος αρτηρίας και καρδίας».

Είναι γνωστό ότι πολλοί από τους αρχαίους φιλόσοφους ήταν ιατροί ή είχαν σπουδάσει Ιατρική.

Εντυπωσιάζει όμως η γνώση και το επεισόδιο αυτό, που συνέβη πριν από 19 αιώνες! Μπορεί στην εποχή του Aulus Gellius η έδρα της ιατρικής παιδείας να είχε μεταφερθεί στην Αλεξάνδρεια, αλλά η ορθή γνώση δεν είχε απομακρυνθεί από τη σοφία των Αθηναίων φιλοσόφων!

**Χ.Σ. Μπαρτσόκας**  
*Παιδιατρική Κλινική*  
*Τμήμα Νοσηλευτικής*  
*Πανεπιστήμιο Αθηνών*

1. LOEB CLASSICAL LIBRARY: AULUS GELLIUS. *The Attic Nights*. Books I–V, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1996
2. LOEB CLASSICAL LIBRARY. *The Attic Nights of Aulus Gellius*. Books XIV–XX, X 1–9, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1993:331–335